

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ
БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР
ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ
СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.
ОКТАБРЬ
2
ВОСКРЕСЕНЬЕ
№ 232 (4716)

Өртөө 20 коп.

НЬЮ-ЙОРК. Каттышкан Нациялар Организациясынын XV сессиясы.
Чурукта: ССРЭ-нин төлөөлөрүнүн баштыгы Н. С. Хрущев, Польша Улус Республикасынын төлөөлөрүнүн баштыгы В. Гомулка болгаш Венгрия Улус Республикасынын төлөөлөрүнүн баштыгы И. Имреди.

Нью-Йорк. Каттышкан Нациялар Организациясынын XV сессиясында Совет Эвилелинин баштыгы Н. С. Хрущев, Польша Улус Республикасынын төлөөлөрүнүн баштыгы В. Гомулка болгаш Венгрия Улус Республикасынын төлөөлөрүнүн баштыгы И. Имреди.

БОО-ЧЕПЕК ЧӨК, ДАЙЫН ЧӨК ДЕЛЕГЕЙ ДЭЭШ

КНО-нун Кол Ассамблеясынын XV сессиясында Совет Эвилелинин төлөөлөрүнүн баштыгы Н. С. Хрущевка Совет Эвилелинин ажылчы чоннарынын чагаалары болгаш телеграммалары

Бистин кайгамчыктыг Төрөөн чурттувустун бүгү-ле булуңнарында Никита Сергеевич Хрущевтин адынага муң-мун телеграммалар болгаш чагаалар бо хунерде СЭКП ТК-да болгаш КНО-нун Ассамблеясында кирип турар. Совет төлөөлөрүнүн Каттышкан Нациялар Организациясында чагаалажыры-биле киригени айтырылганы-биле холбаштыр боттарынын алыс күзөлдери болгаш бодалдарын ол чагааларда совет кижилер илереткелер.

Н. С. Хрущевтин адынага чагааларда болгаш телеграммаларда — тайбынга ынакшыдыг совет улустун күчүлүгүн үнү. Совет күрүнеинин менини шаштыгы политиказын оон кижи-биле чүдүдүгүзүп турарын илереткелер, а Совет чазак оран делегейге тайбынын, улустар аразында кады ажалдажылганы болгаш найралды ишпейлини-биле камгалап турар болгай. Тайбың дөш шыгаралдай демиселчи — Никита Сергеевич Хрущевка ханымы-биле четтиргени совет кижилер илереткелер, бүгү делегейге тайбынын быжылгавы дөш оң демиселдине чедикшилерин күзеп турар.

«КНО-нун Кол Ассамблеясынын XV сессиясында совет төлөөлөрүнүн политиказын иш-биле чүдүдүгүзүп турар бис» — деп, Усть-Каменогорскинде В. И. Ленин аттыг коргулун комбинатынын коллективинин хүлээп алган телеграммасына чугаалаан.

... Колония болгаш хамаарышпас чурттарга база улустарга хамаарышпас өргөн тымыр. дугайында Декларация, чепселенишкенин дүжүренин айтырымын талазы-биле Совет чазактын меделели болгаш чепселенишкенин бүгү-нүгү болгаш бүгү дүжүр дугайында керээниң кол чүдүдери база КНО-нун ууртуулазына өскерленишкенин кирип дугайында болгаш ол организациянын турар черинин дугайында совет төлөөлөрүнүн саалдары совет улустун күзөлдери болгаш чүдүлүгүн дөшүрүп илереткелер.

Усурийск хоорайнын тууг эргеледери бирээзинин ажылчынаары болгаш албан-хаакчылары Кол Ассамблеянын сессиясында совет төлөөлөрүнүн баштыгындан улустарын тайбың кожа-хелбө дөгүнаарын айтырым шиптирлээринге күженишкенин кошкатпазын дилеп турар болгаш чепселенишкенин бүгү-нүгү база бүгү дүжүр дугайында совет саналдарын иш-биле чүдүдүгүзүп турарлар. «Чепселенишкенин бүгү-нүгү болгаш бүгү дүжүр» — чаа дайыннары кысып үндүрениң бүгү-ле аргаларын чайлады, чепселенишкенин дүжүрери оран делегейде бүгү улустарын амыдырал

деңнелин улам ынай бедидеринге дуузын чедирер» — деп, Усурийскинде туугуларын боттарынын телеграммасына чугаалааннар. Колоненин тепловоз туудунун В. В. Куйбышев аттыг заводунун ажылчынары Н. С. Хрущевка телеграммасында дайынны көр хонду чогуң илеретип турарлар. Оларнын бижээни: «КНО-нун Кол Ассамблеясында ажалдап кылган турар шиптирлери улуг сорулганы — быжыг тайбынын чедип алырын чоккушудай дээринге идегеп турар бис».

КНО-нун Кол Ассамблеясынын сессиясында совет төлөөлөр колонизм дугайында айтырыгын мырынай шын болгаш принципалдыг тургускан дээрин Н. С. Хрущевка телеграммаларында болгаш чагааларында совет кижилер айтып турарлар. «Америк империализминин болгаш НАТО талазы-биле оң сүлчөчкүлериң агрессия политиказын КНО-нун бедик индиринден силер база каттап сойгалап илереттиңер» — деп, Москва областың Красногор районуна «Ленинчи херел» көдөз ажы-агый артелиң колхозчулары Н. С. Хрущевка боттарынын телеграммасына меделелениңер. Мынаарга Орехово-Зуеваның хөөк-сазын комбинатынын пещерлеринин меделеп турары: «Колонизмдыг системаны ууттаар дугайында болгаш чепселенишкенин бүгү-нүгү база бүгү дүжүр дугайында силерин саалдарыңар кижилер бурунгу билдиргеп болгаш чок, чүгү дөргө куш-ажылчы чонун алыс күзөлдөрүктарын олар барымдаалап турарлар».

КНО-нун Кол Ассамблеясынын сессиясында совет төлөөлөрүнүн баштыгынын адынага телеграммалар болгаш чагаалар митингилерден, хуралдардан база келгилеп турар, туус болгаш бөдүк-бөдүк совет кижилер база бижип турарлар. Мынаарга оларнын шүптүзүн чагыс бөдөл — тайбынын болгаш улустарнын найралын быжылгавы дугайында сагыш салымшыкны каттыштырып турар.

«Делегейин ийги дайынынын дөмөйлөр чүвө чок бергелери болгаш когаралдарын ажып өрткөн совет кижилер бистирин Никита Сергеевич Хрущев Силерден дилээрлик болза, чепселенишкенин бүгү-нүгү болгаш бүгү дүжүренин, бүгү улустарга тайбынын болгаш хосталган хандырар турар индиг шиптирлери үндүренин силерден кижилер манап турар дээрин сессиянын бүгү-ле төлөөлөрине дамчыдып берип көрүңер» — мындагы өскөрткөн дилегин Чечен-Ингуш АССР-де чурттал турар Совет Эвилелинин маадирлары А. Д. Иодис, А. А. Караев,

М. М. Сурмач, А. Г. Алейников, Социалист Күш-ажылдын Маадирлары Т. Б. Летковская, Ф. Л. Колесников, И. Д. Олейников, Ф. И. Бондарев болгаш өскөлдө Н. С. Хрущевка кылганнар. Область чөвүлел хуралында чыгылган полтавцианың башкылары Н. С. Хрущевка чагаа чорутканнар, мында оларнын чугаалап турары: «Эргин Никита Сергеевич, кижилериниң аас-кежин дөш, улустарнын тайбыны болгаш найралды дөш демиселчилер болур кылдыр аныктарын ынаар кижилер деп бистин күзөлдериңиң чер бөмбүрөөзин бүгү дилтеринде башкыларга болгаш ада-идерге бүгү чурттарын төлөөлериң дамчыштыр дамчыдып бээрин Силерден дилеп тур бис».

КНО-нун Кол Ассамблеясынын сессиясында Н. С. Хрущев баштаан совет төлөөлөрүнүн ажалчорудугузын совет улус оран-делегейге тайбынын быжылгавында чаа улуг салымшыкны, боо-чепсек чок, дайыннар чок делегей дугайында кижилер төрөлгөтениң алыс күзөлдө-лүн боттандырыңарга улуг салымшыкны кылдыр санап турар. Бодунуң коллективинин болгаш бүгү совет улустун бодалдарын илеретипшаан, Краснодарын М. Горький аттыг шип театрын артистеринин Н. С. Хрущевка бижээни болза:

«Эргин Никита Сергеевич, КНО-нун бедик индиринден силерин чугаалааннар кижилер төрөлгөтениң эң өки болгаш чөдүгү амыдырал чуртталгазын тургузар талазы-биле Силерин тодаргай, боттуг, иле саналдарыңар дөш, четтиргениңиң тайбынын болгаш чагаай идегидиң кадалаакчымы Силерге илеретип тур бис».

Кыдат улустун национал байырлалына холбаштыр

Улуг кыдат улуска чүректин ханызындан байыр

СЭКП ТК-нын Бирги секретары, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. С. Хрущев болгаш ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев Кыдаттың Коммунист партиясынын болгаш Кыдат Улус Республикасынын ууртукчулары эштер Мао Цзэ-дунга, Лю Шао-ци, Чжу Дэ болгаш Чжоу Эн-лай оларга телеграмма чорутуш, КНР-нун 11 чыл оюн таварыштыр оларга болгаш бүгү-ле акы-аумалышкы кыдат улуска чүректин ханызындан байыр чедирип, социалист тургузушунга, бүгү делегейге тайбың дөш демиселге улуг чедикшилерин бодурун күзөлдөр.

Ийи чурттарын үндөш эрге-ажыктарына дүжүп турар бузулбас эл-найрал-биле совет болгаш кыдат улустар холбашкан деп телеграммалар чугаалап турар. Совет Эвилелинин, Кыдат Улус Республикасынын болгаш бүгү-ле социалист чурттарын найралы болгаш сыры каттыжышкыны болза амгы үеде кижилер төрөлгөтениң хөгжүдөлинин бүгү-ле чорудулгаларына шиптирлериң салдарып чедирип турар бо үениң күчүлүгү фактору болуп турар.

Социалист чурттар болза амгы-амгы социал тургузулга күрүндө-лөрүнүн тайбың бузулбас кожа-хелбөз дөгүнаарынын принциптери амыдыралга боттандырыр дөш, чепселенишкенин бүгү-нүгү болгаш бүгү дүжүренин боттандырыр дөш быжы-биле демиселшипшаан, империализм бөдүктөриң агрессия чимээнишкенин сойгалап илеретип, бүгү-ле улустарын аразында найралды болгаш кады ажалдажылганын политиказын чайгылыш чокка чорудуп, чер кырынга тайбынын болгаш аймыл чок чоруктун херези камгалап турар.

ССРЭ-нин даштык херектеринин министри А. А. Громыко КНР-нун премьеринин ораакчызы болгаш даштык херектер министри эш Чэнь Иге байырлыг телеграмманы чоруткан.

(СЭТА).

Кыдат Улус Республиканың элчин черинге хүлээп алышкын

Кыдат Улус Республиканың Совет Эвилелинде онза болгаш бүгү эргелең элчин Лю Сю Кыдат Улус Республикасынын догуна чарлаттыңан хүндө бээр 11 чыл оюнга таварыштыр сентябрь 30-де улуг хүлээп алышкын кылган.

Хүлээп алышкыга олуршканыр болза: эштер Ф. Р. Козлов, А. Н. Косыгин, М. А. Сулов, Е. А. Фурцева, Я. Э. Калиберзин, ССРЭ-нин Дээди Советинин Эвилелин Советинин Даргазы П. П. Лобанов, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазынын ораакчызы Н. Н. Орбанов, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун секретары М. П. Георгадзе, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазынын ораакчылары В. Н. Новиков болгаш Д. Ф. Устинов, ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун кижигүчү С. М. Буленый, ССРЭ-нин болгаш РСФСР-нин министрлери, күрүнө комитеттеринин даргалары, төп албан черлеринин болгаш эргеледериң ууртукчулары, Совет Эвилелинин маршалдары, Совет Армиянын болгаш Шериг-Далай Фодунун генералдары болгаш адмиралдары, ССРЭ-нин болгаш РСФСР-нин Дээди Советтеринин депутаттары, ССРЭ-нин Дээди

Советинин Президиумунун, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин, СЭКП-нин Төп Комитетинин аппаратынын харымсалгалыг ажалдакчылары, эртемниң болгаш культураның ажалдакчылары, наймысалдын хей-нянни организацияларынын болгаш бодурулгелеринин төлөөлөчкүлери.

Совет Эвилелинде турар дипломаттыг төлөө черлеринин баштынары, элчин черлеринин ажалдакчылары, совет болгаш даштык парлаганын төлөөлөчкүлери хүлээп алышкыга барганнар.

Кыдаттың Коммунист партиясынын Төп Комитетинин кижигүчү, КНР-нун камгалап министрлини ораакчызы армия генералы Сюй Гуадага баштаган кыдат-совет ният-ледин Совет Эвилелинде келген төлөөлөрүн кижигүчү, Москвада өөренип турар кыдат студенттер ажалдарын аразыга баа келген.

Хүлээп алышкын үзүндө Лю Сю болгаш Ф. Р. Козлов олар чүвө чугаалааннар. Оларнын чугаазынын үзүндө адыш чаксаашкын үргүлчүлөп турган.

Хүлээп алышкын эл-пе чыгып болгаш чүректин ханызындан байдалга болуп өрткөн.

(СЭТА).

БИСТИН ОБЛАСТА СҮТ-ХӨЛ РАЙОНДА

36 тонна сизген
Улуг-Хем районунун «Улуг-Хая» колхозунун 20 га черде картофелин ажаап бээр-биле мында чеди чыл шлоазынын өөренишчилери хүлээп алганнар. Баштайгы хүнде 2

га черден 20 тонна картошканы казып, складче өөрткөн. Оол-биле чергелештир чеди классчылар хостуш шактарында Ыжымде мал чеми бетектешип, 36 тонна сизгенин сараттааннар.

Ногаа ажылынын орулгазы

Ногааларны эки өстүрүп, ажаап алыр болза ажал-агыйга биче эвес орулганы кирип. Чөөн-Хемчик районунун «Искра» колхозу ногаа ажылындан чыл бүрү орулганы ап турар. Бо чылын колхозтун эш Дамдычпака уурткан ногаа ажылынын бригаданы каптааны, помидоруну сентябрь 25-ке чедир салып саргарындан колхозка 46 муң рубльдин орулгазын киригеп.

Колхозтун ногааларын Чөөн-Хемчик, Барыш-Хемчик районнарын организациялары ап турар. Чамдык черлер алган ногааларынын өртөөн шиптирлериң. — Ногаа ажылындан 100 муң рубльдин орулгазын кирип дөш хүлээлгениң күзөлдөп шыгарындан колхозка 46 муң рубльдин орулгазын киригеп.

Сүт-Хөл районун колхозтары сентябрь 25-ке чедир дүжүт ажаап алышкынын пазын 64 хуу күзөлдөп. Эш Очур-оол даргалаан Киров аттыг колхоз дүжүт ажаап алышкынын 15 ажал хүннеринде дооскап, комбайнарың өске колхозтарга болгаш Танды районче чоруткан. Ол ышкан «Ишкын» колхоз дүжүт ажаап алышкынын база дөшүп турар.

Киров аттыг колхозта Тавов, Дүндерин, «Ишкын» колхозта Тынгай-оол, «Бора-Тайга» колхозта Очур-оол болгаш өске-даа комбайнлер «СК-3» комбайнлар-биле хүнде 16-20 га тарааны ажаап ап, социалист чарышка алган хүлээлгелерин херек кырында күзөлдөп.

«Адан-Мадыр» колхозта дүжүт ажаап алышкынын хожуулашында турбушаан. Ол колхозтун тарвазынын барык дең кези ажаап адын-мазан. Мыда комбайнар үргүлчү үрелип турар болгаш тарвазын чидип улуг. «Бора-Тайга» колхозта комбайнар үрелип турарындан ажаап алышкын база саалап турар.

Ам артык тарвазыны дүргөп ажаап алыр, чагаай черде тарвазын чорудуп келген.

Агиткультбригада

Сүт-Хөл районунуң Культура бажынынын уран чүлү бөдүмүндө тургустунган агиткультбригада тараа ажаап алышкынын үзүндө клубтарын хожу тургаларына болгаш фермаларына лекция, беседаларын, солун концерттерин кам

Чоокта чаа агиткультбригада «Ишкын» колхозтун төвүңе база Кызыл-Тайга суурунга баргаш, көдөз клубтарын ажалыга дузаны көргүзүп, колхозчуларга солун концерт көргүзсөн.

Саанчы кыстар

Каа-Хем районунун «Совет Тыла» колхозунун Суг-Бажы сүт-бараан фермазында хожу саанчылар-биле кады анык кыстар база ажалдап турарлар. Комсомолчу Саарбай Натип бо чылын инек бүрүзүндө 1200 литр сүтү саап алырын хүлээген. Ам ол хүлээлгени аны-

ак саанчы эки күзөлдөп турар. Сес айларын дүргүзүндө инек бүрүзүндө ортума-биле 944 литр сүтү саап алган.

Комсомолчу Долгар Бюрюлбаа хүлээген инек бүрүзүндө 1200 литр сүтү саап алыр деп хүлээлгени база-ла күзөлдөп турар.

Ленинградчы, эки-и эжим

Алыс шынның — Ленинчи Октябрын Кызылдан — Ленинградтан келген эшти «Аврора» далайжы кылдыр көрүп, Ханы чүрөөм хүлээп ап тур, эки-и, эжим!

Теректерин адын сарыг бүрүлери, Дээрде хүннүң чазык чагай херелери, Улуг-Хеминиң мөңгүн суу дег кыланнаажы, Улузунуң хүлээлгүзүп уткуп алды.

Аалымсыка чедип келген кижилерин Ак сүтү дашкамыска долур куткаш, Аалчы уткуур чагай чанчыл бузу-биле Акы-дунаа сөңү салып уткуп тур бис.

Барыш тала кожуунарже утлаптар сей, Баян-Болум морларан деп хозуң чайгаар, Току чуртун соңурааштың чедө бээр сен Тоора-Хемин дондува сени чалаар.

«Аврорадан» үгөр-боолар дааштаашкын Алай дилтиң ханы дүрүн оттурган, Иччангаштын Ленинград огу сени Ынакшы-биле кускапташтың ошкан тур бис.

Б. ХЕВЕНМЕЙ.

Н. ЧЫРТАКПАН.

Тандычылар бир үн-биле деткип турар

БАЙ-ХААК. (Телефон-биле). Каттышкан Нациялар Организациясынын XV сессиясында совет төлөөлөрүнүн баштыгы Никита Сергеевич Хрущевтин төгүлүгү чугаазын Танды районунун ажылчы чоннары чер-черде болгуп турар митингилерге чангыс өскөрткөдү, бедик көдүрүшкүнү танымшыр турарлар.

Мал чөмөрүнүн бедеткеленин, кусту дүжүт ажаап алышкынын хайымышкынын хүннеринде чепселенишкенин бүгү-нүгү болгаш бүгү дүжүренин дугайында айтырыгын Совет күрүнеинин база каттап санадап үндүргенин районун чорудурун планын далаалганын

хуусаа бетинде бүгү күзөлдөп турар ферман ажалдакчыларын кийгирган.

«Тилдеге» соахотуп комбайнери эш Кеңден-Хурак Кызыл-оол болу-нун саналыга мынча дөш:

— Мындагы аас-кежигиң үеде чонунуң чагай амыдырал-чуртталгаларыңа кыжганган дайын кысыкчыларынга согу кылдыр бар-ла шаам-биле эки ажалдап, хүн бүрүнүң үзүң 150—160 хуу күзөлдөп, кынар, чаар материалды 5-тен 10 хуу чедир камнап алырмын хүлээлгениң, Никита Сергеевич Хрущевтин саналын бүгү совет кижилер-биле бир дөмөй деткидим» — деп санадаан.

Бөлүп сарааттаарына шөфтөөн

Эрани суурун албан, бодуруңа черлеринин ажылчынары болгаш албан-хаакчылары «Мөрөн» көдөз черинин, харылаа конторазынын ажал-агый артелиңиң Төре-Хөл хонузуна кескен сизгенин бөлүп сарааттаарына шөфтөөнөр. Олар 78

тонна сизгини бөлүшүш сарааттан берген. Бо ажалда райпо, шагдаа черинин, харылаа конторазынын коллективтерин эң идекелди киришкен.

Өөреникчилер моон сонгаар-даа төрөөн колхозунга шөф дузанын чорударын хүлээткенер.

Колхозунга дуза

Чаа-Хөл районун Урбун школа-зынын өөреникчилери башкыларынын ууртуулазы-биле «Найрал» колхозтун Ак-Талда тараан картофелин дыштанар хүнде каскаш, колхозтун складчыне өөртүп, сава-дал бергениң.

Өөреникчилер моон сонгаар-даа төрөөн колхозунга шөф дузанын чорударын хүлээткенер.

Коммунистг кижизидилгениң ленинчи программасы

★ ★ ★
Россияның Аныктарының Коммунистг эвилелиниң III Бүгү-россий сьездизинге В. И. Ленинниң чугаазының 40 чыл болганынга

Чаз нитилелди тургузарынын планнарын аждаа кылдышаан, В. И. Ленин ажалы чоннарына коммунистг кижизидилгениң айттырларынча улут кичээгенин салып турган. Ооң-биле кады, чаз коммунистг моральдык угаан-бодаларына ажалы чоннары кижизидилгениң улут-дузанын ол демдегелен.

Ленин аныктарының аажы-чаңчыл кижизидилгенин улут-дузаны деп санап турган. 1920 чылдың октябрь 2-де Россияның Аныктарының Коммунистг эвилелиниң III Бүгү-россий сьездизинге ооң чугаазы коммунистг чырыктыкты тудуру улут-дузанын тургузуп оор салгакчыларын дугайында, ол салгакчыларын манды улут-чагай сорулгаларга төлөтүп кылдыр кижизидилгенин дугайында салгыш салышкынның илерээшкени болган. Ленинниң төгүтүп чугаазында социализмниң болгаш коммунизмниң тургузушкунунун үсүндө аныктарының болгаш бүгү ажалы чоннарының кижизидилгенин бүгү программасы бердиген.

Ленинниң чугаазының төп идеясы болза коммунистг кижизидилгениң эргежок чугаазының дугайында өөредип болуп турар. Аныктарының кижизидилгенин болгаш өөредилгенин бүгү херектериниң практиктиг уткаын күштү-биле шыып демдегелен, ничан чугаа укур-дузалык болу берген.

Социалистг тургузушкунче шылтаны-биле, империалистг болгаш хамааты дайынарының бистин туртувуска чедирген уруктарын төгүтүп кыска хуусаада ууткаары оон экономика болгаш культура талазы-биле жохууд калган чорун ууткаары тургузуп келген. Ол сорулгаларын чедиршикниң шиптирлери ажалыңардан болгаш тараачылардан, а бирги элчегде ажалын алгынчы революстг манайындан — Коммунистг партиядан болгаш оон шыны дузалакчылардан — Аныктарының Коммунистг эвилелин күштерин мөңгүлөп ичеге турган. Социализмни тургузарынын элчегде сорулгаларын шиптирлериңе массаларын политиктиг болгаш күш-ажалык белик энтузавизмниң эргежок чугаа чүтүр болза бистин туртувустун хөгжүдүлгенин персептиваларын, Коммунистг партияны демократияны эңс сорулгаларын ажалы чоннарга тайылдырларын, оларын боттарының хүн бүгү ажалының чаз нитилел тургузушкунун тилээрине укур-дузанын массалары билги алыры болуп турган.

Коммунизм кижизидилгениң эртин келген бүгү хөгжүдүлгенин харылашмак, делегит цивилизацияны дөдө чазды ол болуп. Моон ужурунда коммунизмни тургузуп тура, кижизидилгенин чып каан бүгү билгилерин болгаш дуружаларын ажалы чонна херек деп Ленин айткан. Ооң-биле кады ол, мычан алаан илереткен турган ийи хевириниң шын эвес бодалдарында: эртен уениң культуразын шуут херекке алас дээр чоруткан болгаш баа ову шүтүчүлүк эвес дээр чоруктардан чалызын баш уду салгыдыр турган. Коммунизмни тургузушкунун эртен уениң материалдык болгаш угаан-бодалдык бүгү байлактарының үндүлгенин болдурун. Шаада барык чүтүг дараакчы агылдарың ажалы турганы ол байлактар ажалы чоннарың эрге-ажалыңа салдыган турары чугаа.

Эрги нитилелге, хуу өнүгүп тергилдигенин үсүндө кижизидилгени болгаш ооң төртүтүлгөн бодалдары, чачылдардан хостаа-баан ажалы чоннарың массалары социалистг революцияны тилээрине сөөлүндө чаз нитилелди тудуп тургузарыңа кирер. Моон ужурунда эртен уениң культура салгаларын шүтүчүлүк бөү-биле шиг-дөдөп алыры болгаш ооң-биле кады ажалы чоннарың медресин чарты кижизидилгени, оларын коммунистг баута, коммунистг аажы-чаңчылдарга кижизидилгени чугаа.

Чугаа эрги нитилелден биске артык билгилерин, организациларын, албан черлериниң ол түд-нелдеринден, кижизидилгениң бар ол куралында коммунизмни тургузуп ал болуп бис. Аныктары өөредилгени, организациларын болгаш кижизидилгенин херон чүт-лө үндүлгени-биле чарып турган. анык салгакчыларын күженини-кенин түндөп эргизген демей-лешпес чаз нитилелди, азы комму-нистг нитилелди тургусканы бо-луп кылдыр чедип ол болуп бис — деп Ленин өөрткен. (Чог., т. 31, арын 259).

Хочун салгалың кижизидилгенин ажалы чоннарың нитилелди тургузушкуну тудулу-га чедир ужурул аныктарың өөредилгенин болгаш кижизидил-генин бүгү херон ыңчаар үндө-ни-биле чарты тургузарың чиге-ни шүтүмүн Ленин баа айткан. Ол шүтүм болза, коммунизмни чаз-гай херо дөп күш-ажалы ажалы

чорудулгалар-биле өөредилгени бол-гаш кижизидилгени чангыс аайы болуп. Кижизидилгени дараа чор-рука үндүлгенин капиталистг нитилелге ном-биле амырал-дын практиказын дөп башкаан-чаа ооң онзагы шигизин болуп. Ий-да амыралдын практиказы ажалы чоннары социал болгаш нацио-нал талазы-биле дараалында, бур-жуа моральдык бужар хоойлузу-га тургустунуп турар. Аныктарың өөредилгени турары номнарда буржуа нитилелдиң бүгү кижизидилгенин хосталганын, дөп-эргизин, аас-кежиниң дугайын арын чаап чу-галлап турар. Ол номнар өзү оор-салгакчыларын мелегидип, олар-дан акша шоодаларының элериниң тура-соруунун дывангыр кууседик-чилерин кижизидилгени угаанган. Эрги школаның ол үндөсн четпе-зин чалыдырында дүгүтүр болза өөредилгени болгаш кижизидилгени херон нитиге ажалы күш-ажал-биле хосташтары болуп деп Ленин көргүскөн.

Аныктарың мурнуна өөренер, коммунизмге өөренер деп сорулган салгышаан, В. И. Ленин ол сорул-ганын утка-шынарын сөс-биле хер-екти, ном-биле амыралды, теори-я-биле практиканы чангыс аай көөрүчү угадыр ажалыңа тола-раткан. Эртен болгаш техникада, электрчиликте чаштынып чыдар амгы уениң техниктиг үндүлгенин-ге чүртүп ажал-агыл талазы-биле катап төртүтүлгенин сорулган-ны силерин мурнунада туруп турар-дыр. А ону кылдыр төлөдө уелетир-ге-даа, чер ажалыңа-даа техника талазы-биле ову канчаар таарышты-рарын билер херек деп комсомол-дугаа ол чугаалан.

Күш-ажалы—кижизидилгени аажы-чаң-чыл талазы-биле шын кижизидил-гени шиптирлери кезе. Чүгө дара-лаан хосталган, нитилелге бол-гаш ооң-биле бөдүгү ажаллап ал-турар кижизидилгени күш-ажалы шак-мынд бооп болуп. Ол дөргө чаз коммунистг нитилелдиң бижыра-рында болгаш хөгжүдүлгенин бөдү-нү ажал-чорудулгалың укур-дузаны медрес билген кижизидилгени күш-ажалы болуп. Коммунизмни тургузушкуну эртен, күш-ажал болгаш эки аажы-чаңчыл бот-боттарында баш-каласа. Коммунистг моральдык үс-лө-боданы-биле ал көөр болза, кым-на бөдүгү билгилерин эртен-де болгаш культураның чедиршик-лери-биле байдып турар болгаш ол билгилерин коммунизмни чазгай херо дөп хуу буруну ажалыңа боттандырып турар болду, ол анык кижизидилгени аажы-чаңчыл болуп турары ол.

Коммунистг мораль буржуа мо-ральдан үндүлгени-биле мыгалды дөргөн Ленин көргүзүп турар. Бур-жуа мораль капиталистг тур-густун төртүтүлгени болгаш ажалы чоннары дараа чорукту хевээр артырларында дөп бооп турар. Ка-питалистг хуу өнүгүп делегит кижизидилгени, бөдүгү тогунар чор-рукту төртүтүлгени, аажы-чаңчыл талазы-биле мөзү чокталдырып, кижизидилгени үрөп-бүдүп турар.

Ажаа удузалыштыр коммунистг мораль капиталистг тургузуп тургузары болгаш коммунизмни тилелгени дөп ажалын алгынчы болгаш бүгү ажалы чоннуң де-мисе-биле холбашкан болуп. Ол бол-за эрги делегити чарты тургузуп турар кижизидилгени чугаа ха-рактери болуп илерет турар. Бөдүгү күш-ажалыңа, нитилелдиң, күрү-нениң кижизидилгени чаз хамаарыл-ганын бадтыкпал турар. Ол болза социализмни болгаш коммунизмни тилел-гени дөп демисеге угаан-бодалды күтүлүп күш болуп. Кижизидил-генин моральга кижизидилгени дөргө, медресиди салгыла-чурум, нитилел-диң эрге-ажалыңа бөдүгү берди-лери, улустарың найралы бол-гаш коммунизм дөп бүгү демисе-челер-биле өш-хуулуң өп-сөөк-катыштырылганы ышак шак мы-нд эң-не бөдүгү, алыңаңдан чагай сектидиг уелдерин болгаш медрес-лери ажаа сиңдиктерин болуп.

Коммунистг моральдын бауруга аныктары болгаш бүгү ажалы чоннары кижизидилгени буржуа мо-ральдык чачылдарга уду өштөп чок демисеге боттанып турар. Комму-нистг моральга кижизидилгени чө-гүтүр брешорларын болгаш номнар-ны номчутуру-биле кызыгаарал бол-бас, ол дөргө нитиге ажалыңа күш-ажал-биле холбаштырган анык-тарын бүгү өөредилгени болгаш билини лаара тудуп турар хей та-лалыг ажал болуп. Амгы уениң аныктары кижизидилгенин, хевир-иниң болгаш өөредилгенин херон оларга коммунистг моральды кижизидилгенин херо бөдүдүр херек деп Ленин демдегелен.

Өтүп оор салгакчылар-биле бүгү кижизидилгени ажалыңын төвөг-те нитиге дузалык күш-ажалы олар-

ның киржилгенин салгышаан, Ленин күш-ажалды, делегитиң комму-нистг чарытталганын ажалы чоннарың бот-боттарыңа дузала-жылганын, хуузуңуң эрге-ажак-тарыңдан нитигени эрге-ажактарың бирги чериниң кылдыр көртүрүп чагай чачыланын шиптирлери укур-дузанын илереткен. «Анык-тарын Эвилелиниң кижизидилгенин бөдүр дөргө, — бөдүгү ажалын, бөдү-лү күштерин нити херекке бээр кылдыр херекти ыңчаар чорудар дөдө ол-дур. Коммунистг кижизидил-гени шак-ла мында болуп турар» — деп Владимир Ильич айткан турган. (Чог., т. 31, арын 272).

Совет кижизидилгени коммунистг чарытталга болгаш коммунистг суботниктерге илереттиген күш-ажалы энтузавизм Ленинни кайы кире үелен турганы билдирг бол-гай. Капиталистг көкүрүкениң солуп келген ажалыңарың бөдү-нү күш-ажалыңа эки түнөөдери дөп чарымы чаз, социалистг бөдү-дүгү дараалыңарың бижыра-рың, чаз, коммунистг моральдын илереткенин илеретип турган. Мас-саларың социалистг медресиниң бөдүлгенин чайынаачан херектиң болза ол чылдарда бөдүлгелерге болгаш албан черлеринге калбарган коммунистг суботниктер бооп тур-ган.

Комсомолдун III сьездизинге бөдү-нү чугаазын төдүтүп тура, Ленин, кижизидилгени боттарың ажалы чаз бөү-биле көрүп турарың коммунизмни салым-чолуна шипти-рлери укур-дузалыңа база катап шиптир демдегелен. Оон чугаалан-ны болза: «...Коммунистг чарымы кайы кире элер болду, оон кире чергези-биле, бөдүгү күш-ажалын олар каттыштырып шыдар дөргөн аны-ктар канчаар көртүрүп шыдар бол-ду, оон кире чергези-биле—бө бө-дүгү кире чергези-биле коммуни-стг тургузушкунуң чедиршик-ти хандырыган турар» (Чог., т. 31, арын 274).

Коммунистг партия В. И. Ленин-ниң айттышкынарын хажык чокка элериңаан, ажалы чоннары комму-нистг аажы-чаңчылдык бауруга кижизидилгенин дугайында, нитиге ажалыңа кижизидилгени шиптирлери укур-дузалыңа дугайында оон идеяларын чогалдык-чы хөгжүдүп турар. Коммунистг аажы-чаңчылдан төртүтүлгени күш-ажалы энтузавизм бистин чүртүгүтүп те-хника-экономика талазы-биле жоку-дангай чорун төгүтүп кыска хуу-саада ууткаар болгаш социализмни тилелгенин хандыраар арганы бер-ген. Күш-ажалды Төрөн чүртүгүн мурнуна кижизидилгени бөдүгү ол чуга-ла хуузалгенин күсүдери кылдыр, алдарың болгаш маадырлыг чорук-туң херо кылдыр чаз төз-биле көөр чорук бистин нитилелгенин сымны дөдө-биле бижыракан. Со-циалистг күш-ажалыңа ол-он, чүс-чүс мун журнакчыларын ичип үндү-рүп, совет кижизидилгени бөдүгү Төрөн чүртүгүн патриоттары кылдыр каналдарыңа илг болган 30 чылдарда хоорайларга болгаш дө-дө калбарган социалистг чары-ның өскөндөн ол чорук тодар-гай илереттиген. Ажа-чүртүгүн Улут дайының чылдарында бистин улу-зувустуң белик моральдык мөзү-ш-нары, дайының бүгү шыгаларда-рын тудуп, дайының чыла шаап шыдаан совет кижизидилгенин көргүш чок дайыңы шыгаларыңдан болгаш массалык күш-ажалы маа-дырлыг чоруктарыңдан илерен.

Дайы сөөлүндө чылдарда улус-туп, ылаңгы аныктарың комму-нистг кижизидилгенин айттыр-лары улам улут укур-дузалыг болу берген. Комсомолдун III сьездизинге В. И. Ленинниң төгүтүп чугаазы-нда бээр бистин чүртүгүтүп ажалы чоннарың культуру болгаш моральдык дөдөсн дика екен. Ий-чаз-даа бистин улузувустун мур-нуна чорук сорулдар база екен. Коммунизм тургузушкунуң калбар-тырың үсүндө СССР-ниң бир-гени-биле холбаштыр чаз кижизидил-генин совет нитилелдиң кич-чээгенин төвөгү тургускан. СЭКП-ниң XVI сьездизинге өш Н. С. Хрущевтиң айтканын мыншак, ком-мунизмге, эң-не чөтүтү болгаш сай-ыраңгай нитилелге шиптирлери та-лодө, кажаа хостуг кижизидилгени бөдүгү эң аажы-чаңчылдары дөдүлү-бөдү ажалыңын турар ыңардан, ажаа элел келер уениң кижизидил-генин кижизидилгени биске херек. «Ком-мунизмге бердиген чорук болгаш оон дайынарыңа энтөп чок чорук, хей-ичитиң хуузалгенин ме-дрес билери, нитилелдин чагай чор-ук дөп күш-ажалы идеялык киржилге, кижизидилгени нити чур-талганыңа кол дүрүмүрүн эки-ту-ра-биле салгыр чорук, нитияң чур-

тумнарын үрөөрлөр-биле энтөпшес чорук оон үдөлини бөдү берген ком-мунистг аажы-чаңчылды совет кижизидилгенин херек» — деп аш Хрущев чугаалан.

Аныктарың болгаш бүгү ажалы чоннары кижизидилгенин Ленинниң идеяларын амыралгаларга дууш-тур хөгжүтүшкан. Н. С. Хрущев совет кижизидилгенин бүгү таламг салгыралыңа, билгилерин комму-нистг аажы-чаңчыл-биле холбашты-рарыңа эргежок чугаазың шыйып демдегелен.

Коммунистг партия болгаш Совет чазак өзүп оор салгакчыларын күш-ажалы кижизидилгенин оң-за кичээгенин салып турар. Школа-ларда өөредилгени бөдүрүчү күш-ажалы-биле калбартырыңа тала-зы-биле чугаа хөгжөдөр сөөлү чылдарда чоруттуган. Школалары политтехнизация дугайында Ленин-ниң идеяларын амыралгаларга күсүдип турар ол хөгжөдөр аныктарың школага белектелинде болгаш олар-ың аажы-чаңчыл кижизидилгенин-де четпестери ууткап, комму-нистг нитилелдиң кижизидилгенин кижизидилгени дөдөп орукту ажалыңа турар.

Буржуа идеологтар болгаш олар-ның өмөржизилери оппортунистг кижизидилгенин моральдык хоой-луларыңа социализм дүшпөс чүдө деп көртүрүрүн хей-ле кызыдып ба-за буржуа моральдык хуу өнүгүрүк үндөдөлөдөр, ону кижизидил-гени бөдүгүдөн үнүп көрүп турар болгаш моон ужурунда эскерткенин чүдө дөдөп алгаш, бүгү аргалар-биле камталып туралар. Шыныгы мораль-дың үнө-дөстөрү шакынчы ном-нада деп көрүп турар аны-бур-шакчылар оларын база дапыр-лап туралар. Ийчаз-даа амыд-рал, Совет Эвилелиниң болгаш соци-ализмниң өске-даа чурттарыңа нитилел практикамы коммунизм-ниң бүгү дайынарыңа, комму-нистг аажы-чаңчылдык бужарта-дыкчыларың бужар-бак кара са-гыштыг бодаларың өртүр шайып турар.

Совет улустуң чагай аажы-чаң-чыл кайы херек өскөн чаз, со-циалистг нитилелдиң кижизидил-генин чогучалыг хевирлери оларда кайы кире бижытып өскөн хей сан-гы барындаалар тодаргай-биле көртүрүп турар. Бөдүгү хей-ни-тин хуузалгелерин совет кижизидил-генин кызымак күсүткенини чаз-чаа шылтарангай чиктерин бис хүн бүгү билип ап турар-дыр бис. Ийчаз бистин үсүндө кижизидилгенин мораль-дык мөзү-шныры тода болгаш улут чагай көстүп турар. Ол-ла совет кижизидилгенин байдалга таварык берген, океаның халы-биле эр-стиг демисегип, оон тилелгени бооп үнүгө; ол-ла совет кижизидилгени та-варышкан кижизидилгени эр-с-шудуру дузаны чедирип турар. Ол бөдүгү долгандыр тураларга салгыш чөвө-лүг болгаш ооң-биле кады, бөдү бө-дүдөн негелдиги дөп олардан база негелдиги. Ийчаз-даа совет кижизидилгенин бүгү-ле белик моральдык шынарлар күш-ажалда, күш-ажал-чы маадырлыг чорукта—коммуни-стг күш-ажалыңа коллективтери болгаш шалымчылар дөп ат дөдө чарышта эң долгу-биле болгаш эң-не кайтамчыты-биле илерет тур-рар. Совет эрге-чачыраңаң баштай-гы чылдарың коммунистг суб-ботниктериниң адалдыг салгакчы-ларың хуузалгенин кижизидилгени мил-лион-миллион-биле санаттынып тур-рар. Коммунизм дөп демиселчилер-ниң мурнуку одурунда чоруп тур-рар ол миллион-миллион кижизидил-генин болгаш партияны өөрт-көн мыншак, боттарыңа күш-ажалы чорудулганын, өөредил-генин болгаш моральдык чарылас харылашмаан өртүрүп туралар.

Совет улус ам коммунистг мо-ральдык принциптерин удурутүгө бөдүрүп турар. Ийчаз-даа бистин чүртүгүтүп эрги нитилелдин мо-ральдык артышкынарын, чамдык хамаатыларың хуу өнүгүрүк кү-сүдери болгаш чачылдарың шуут ууткап каапканы ол эвес.

Амгы уениң байдалдарында пар-тияны пропаганда чорук сорул-галарың дугайында доктаалың СЭКП ТК бистин амыралымыс-та ам-да бар болуп турар чамдык политик талазы-биле сөтүр чоруктуң, национализмни болгаш космополи-тизмниң илерээшкенин уду, күш-ажалы болгаш нитилел мур-нуна хуузалгенин тоомча чок көөр-нитияңа хергизин сангыдаар, хаа-ла алыр чоруктар, бөрөөртөж, арагаланың, хуузалганың болгаш өске-даа ол мыншак бистин нитилелге өскөндөн эргиниң ы-нд артышкынарыңа уду өштөп чок демиселди чорудуруңа эргежок чугаазың онзаап демдегелен.

Социалистг экономиканы болгаш культураны хөгжүдүлгенин демир-чак шүтүмүн элериңа, келер уениң кижизидилгенин коммунизмни партия совет улусту коммунизмни тилелгенин бөдүрүлгү ашар чоруктур.

Н. ВАСИЛЬЕВ.

Куйбышев область. Куйбышев областын автобустарың Ставropolьск автобустарың конторазыңа чалаачы С. А. Чмерев ЗИС-155 деп үд-үр бижиттиген автобустарың кузавтарың пассажирлер сөөртүр көжүт кылдыр ажалыңа саналган. Ол саналды Саратовтун политехниктиг институту ажал-херек кырыга боттандырган болгаш 150—180 кижизидилгенин ажалыңа кылганар. Авто-ажал-агыл коллективни чоокку үд-де 10 мындг поездилерин кылдыр. Чуртукта: пассажирлер олурар автобезд. Фото А. Брыновтун.

Аңныыр сезонун организастыг эрттирер дээш

Току районунуң коллективтарың ажал-агылыңа кол адыры—аң-ныыр-тыыш ажалы болгай. Ийчаз-гаш бистин коллективни экономика-зыңаң капитал салышкыныга аңныыр—тыыш орулгазы кол чер-ин элел турар.

Бо чылын коллектив аңчылары күрүнеге 1 миллион рубль өртөктүг «чымак адымын» дужаар дөдө амыдааштан-на белекел ажал-дарын күженишкенин чорудуп агаалар. Бо сезонда 160 кире доктаамал аңдар аңчылар болгаш 20 хире түр аңдар аңчылар айт-таларыга белектелип туралар. Аңчыларың аш-чечки, оң-чечкээ чөтүр хөмчөдөп белектелинген, 550 мунар чарылары болгаш кижизидилгенин аңчыгы белектелип.

Шулу аңчылары 30 эвеноларга уулу хувааган, оларын удурутүгү-ларыга дуржулгалыг аңчылары, агитаторлары бижыткан.

Бистин аңчыларың бо чылын Кызыл хоорайны «Тере-Хал» кол-хозтун аңчыларын социалистг чарыкка кыйгырганар. Ол мыншак эвеноларын азында социалистг чарыштар калбарып турар.

Социалистг чарыштын негелде-лери долгу-биле күсүткен аңчы-ларга, азы эвеноларга колхоз баш-таар чериниң ымыкыны болгаш аш-шакылтын тысырын организаста-тар бис.

Бо сезонда коллектив аңчыларыңа ажалыңа аңчыларын Мыр-лаз, Эрестод, Дажырган болгаш 80 халыг Далай ирей, сурагыл херо-жөк аңчы Баран Серен олар баштап үнөөрлер. Оон мыдй Совет Армияны хуузалгенин халажып келген эштер Дажырган, А. Кол.

Тарылга пунктузунда

Тес-Хем районунуң Ленин атыг көдө ажал-агыл артелиниң хой тар-ып бооздыр Берт-Даг пунктузунга 2330 хойгу тарып планын турган болза, сентябрь 10-дан 22-ге чедир 1200 хойгу тарып.

Өске черлерде пунктулардан мын-да ажал дөргө организастаттыган. Бүдүрүчү конкларны тускай азы-рар турар. Хой тарып бооздырыңа тегиини Долдотмаа, санитарказы Ка-ре-кыс олар алган оонаалдык ок-тябрь 1-ге чедир күсүдир дөп кы-зымаккай ажаллап туралар. Берт-Дагга хой ажалыңа фермазын хой тарып бооздыр ажалды сөөлү чыл-дарда эки организастап келгенин түнелгенин ийчаз хойларын уксак-зы аңжидер ажалы коллектив өске черлерде хой ажалыңа ферма-зыңа дөргө болуп турар.

С. СЫРАТ-ООЛ.

«Шынык» материалдарың изи-биле

«Чоннун негелдизин хандырап»

Мыншак ага-биле Баа-Хем райо-нуң «Совет Тыва» колхозунда кино үмөйи, радио ажалдавай турар дугайында С. Донзунуп шүтүчү-ледиг материалы № 215 «Шынг» паразыттыган.

Баа-Хем райуускомунг редакци-га дынатканы-биле алырга, радио-белдириниң бажыны база клуб сен-тегелге турган үдө колхозка кино үмөйи, радио белдир ажалдавай турган, ам радио дамчыдылганын чо-рудуп, кинону үдүтүп агаалар.

«Харысалга чок чорук»

Баа-Хем районунуң «Совет Тыва» колхозтунуң каларымы Т. Дукар арагалар, ажалыңа харысалга чок чорук-биле 80 бир ирт чидир-гени илереткен. С. Бөрүлбааның шүтүчүлүгүдиг материалы сентябрь-да үнгөн «Шынг» паразыттыган.

Районунуң көдө ажал-агыл ин-спекцияның редакцига дынатка-ны болза Дукарың кадарыңа ду-жүргөш, оон херон судга кирген.

Аңныыр сезонун организастыг эрттирер дээш

Току районунуң коллективтарың ажал-агылыңа кол адыры—аң-ныыр-тыыш ажалы болгай. Ийчаз-гаш бистин коллективни экономика-зыңаң капитал салышкыныга аңныыр—тыыш орулгазы кол чер-ин элел турар.

Бо чылын коллектив аңчылары күрүнеге 1 миллион рубль өртөктүг «чымак адымын» дужаар дөдө амыдааштан-на белекел ажал-дарын күженишкенин чорудуп агаалар. Бо сезонда 160 кире доктаамал аңдар аңчылар болгаш 20 хире түр аңдар аңчылар айт-таларыга белектелип туралар. Аңчыларың аш-чечки, оң-чечкээ чөтүр хөмчөдөп белектелинген, 550 мунар чарылары болгаш кижизидилгенин аңчыгы белектелип.

Шулу аңчылары 30 эвеноларга уулу хувааган, оларын удурутүгү-ларыга дуржулгалыг аңчылары, агитаторлары бижыткан.

Бистин аңчыларың бо чылын Кызыл хоорайны «Тере-Хал» кол-хозтун аңчыларын социалистг чарыкка кыйгырганар. Ол мыншак эвеноларын азында социалистг чарыштар калбарып турар.

Социалистг чарыштын негелде-лери долгу-биле күсүткен аңчы-ларга, азы эвеноларга колхоз баш-таар чериниң ымыкыны болгаш аш-шакылтын тысырын организаста-тар бис.

Бо сезонда коллектив аңчыларыңа ажалыңа аңчыларын Мыр-лаз, Эрестод, Дажырган болгаш 80 халыг Далай ирей, сурагыл херо-жөк аңчы Баран Серен олар баштап үнөөрлер. Оон мыдй Совет Армияны хуузалгенин халажып келген эштер Дажырган, А. Кол.

Тарылга пунктузунда

Тес-Хем районунуң Ленин атыг көдө ажал-агыл артелиниң хой тар-ып бооздыр Берт-Даг пунктузунга 2330 хойгу тарып планын турган болза, сентябрь 10-дан 22-ге чедир 1200 хойгу тарып.

Өске черлерде пунк

